

RAZPAD VLAD IN OBLIKOVANJE NOVIH KOALICIJ V SLOVENIJI V OBDOBJU 2008–2013**

Povzetek. Raziskovanje koalicijskega obnašanja strank se je v zadnjem času usmerilo k proučevanju povezanosti več koalicijskih procesov, ki so med seboj povezani, bodisi da gre za posamezne procese oblikovanja in delovanja iste koalicije bodisi da gre za več zaporednih koalicij oz. koalicijskih vlad. Pri tem upošteva vrsto notranjih in zunanjih dejavnikov, med katerimi so nekatere sistemske značilnosti, koalicijski potencial strank, gospodarske razmere ter različni kritični dogodki. V Sloveniji kot novi demokratični državi ugotavljamo v zadnjem času vrsto dejavnikov, ki pomembno vplivajo na oblikovanje, način delovanja in trajanje koalicijskih vlad oz. njihov razpad. Med temi je poleg relativno nižjega volilnega praga, ki omogoča vstop v Državni zbor več strankam, nezadostne konsolidiranosti strank, težav koalicijskega sodelovanja ter nekonistentnega vodenja vlad vedno bolj pomemben vpliv zunanjih dejavnikov, vključno z nadnacionalnimi institucijami. Gospodarska kriza še posebej zmanjšuje zaupanje v stranke in povečuje nestabilnost političnih podpor (volatility). Zaostrovanje krize in nesposobnost iskanja sredstev za odpravljanje njenih posledic bi lahko vplivala na kritično zmanjšanje podpore sedanji tretji koalicijski vladi od leta 2008 in odprlo vprašanje oblikovanja nove koalicijske ali drugačne vlade. Avtor v članku potrjuje izhodiščne hipoteze, da izkušnje prejšnjih relativno stabilnih vlad in rednih volitev niso zagotovile stabilnosti vlad po letu 2008. Izkušnje prejšnjih izstopov v sedanjih razmerah tudi ne zmanjšujejo možnosti novih izstopov in razpadov koalicijskih vlad. Ključni pojmi: koalicijska vlada, stabilnost, volilni prag, konsolidiranost strank, vodenje – menežeriranje koalicijske vlade, izstopi, predčasne volitve, konstruktivna nezaupnica

* Drago Zajc, redni profesor na Fakulteti za družbene vede, Univerza v Ljubljani.

** Izvirni znanstveni članek.

Uvod – teoretična izhodišča raziskovanja koalicijskega obnašanja in koalicijskih procesov

Teorija koalicijskega obnašanja v parlamentarnih demokracijah je razmeroma mlado področje v politologiji; ponudilo je nov pristop v proučevanju politike kot sredstva za pridobivanje moči. V zadnjem času je doživelo precejšen napredek z oblikovanjem novih teoretičnih modelov in združevanjem teorije z empiričnim raziskovanjem (Riker, 1962: 17; Baron in Ferejohn, 1989: 1192; Stroem, 1998: 17). Pozornost se je od statičnih koalicijskih modelov, ki so omogočali raziskovanje posameznih procesov, kot so oblikovanje, trajanje in razpad koalicij v eni časovni točki ali vpliv zgolj posameznih institucionalnih dejavnikov (volilni sistem, sredstva nadzora nad koalicijsko vlado), in so zanemarjali vpliv zunanjih dejavnikov, premaknilo k dinamičnemu modelu (Druckman, 2008: 479). Ta omogoča raziskovati povezanost koalicijskih procesov med seboj v odvisnosti od več notranjih in tudi zunanjih političnih in gospodarskih dejavnikov ter v daljših časovnih obdobjih (Zajc, 2009: 22).

Uporaba dinamičnega modela omogoča ugotavljati, kako se odvijajo posamezni koalicijski procesi, kot so pogajanja, sklepanje koalicijskih pogodb, sodelovanje v koalicijskih vladah in razpad vlad ter oblikovanje novih koalicij in njihovo medsebojno povezavo. Lahko ugotavljamo, kako potekajo koalicijska pogajanja med strateško usmerjenimi koalicijskimi akterji o oblikovanju koalicije oz. koalicijske vlade in kakšne vrste večinskih koalicij se oblikujejo z vidika programske »sorodnosti« ali različnosti koalicijskih partnerjev (Zajc, Kropivnik, Kustec, 2013: 27). Prav tako lahko ugotavljamo, kako sodelujejo povezane partnerske stranke med mandatom pri sprejemanju odločitev in oblikovanju politik, s katerimi naj bi dosegle skupne cilje, ter kakšne posledice imajo razlike (policy distances) in konflikti na preoblikovanje koalicijskih vlad ali njihov razpad in oblikovanje novih koalicij. Ob tem lahko tudi ugotavljamo, ali predhodne izkušnje s koalicijskim povezovanjem, članstvom v različnih koalicijah in vodenjem (menežeriranjem) koalicij vplivajo na trajanje koalicijskih vlad oz. njihov konec.

Koalicijski procesi se zaradi različnih okoliščin spreminjajo v času in razlikujejo med državami, pri čemer lahko predpostavljamo, da imajo tranzicijske države svoje posebnosti. Na te spremembe vplivajo zelo različni dejavniki, ki so endogeni ali eksogeni. Med endogene dejavnike prištevamo nekatere sistemske oz. institucionalne značilnosti, kot so zlasti volilni sistem ter tudi način oblikovanja vlade ali sredstva parlamentarnega nadzora nad vlado. Med njimi je posebej pomembna konsolidiranost strank in njihove politične izkušnje, ki zmanjšujejo idejne razlike med strankami in povečujejo možnost sklepanja praktičnih kompromisov tako v fazi koalicijskih

pogajanj in sklepanja koalicijske pogodbe kot v teku delovanja koalicijske vlade. Nasprotno pa prevelika fragmentiranost strank, spreminjanje položajev na lestvici levo-desno (premikanje proti sredini itd.) ali izgubljanje strankarske identitete zmanjšujejo podporo na volitvah oziroma ta postaja zelo negotova. Velika spremenljivost volilne podpore strankam (volatility) je značilnost zlasti novih demokratičnih držav.¹

V zadnjem času lahko ugotavljamo vedno večji vpliv eksogenih dejavnikov, še posebej v manjših in odprtih državah s parlamentarnim sistemom. Očitno je, da ugodne gospodarske razmere povečujejo pripravljenost strank, da se povežejo v koalicije in vztrajajo v koalicijskih vladah, medtem ko neugodni gospodarski kazalci ali »kritični dogodki«, kot so npr. gospodarske krize ali grožnje gospodarskega zloma (Stroem, Budge in Laver, 1994: 321), povečujejo tveganja pri sestavljanju koalicije in zmanjšujejo možnost trajanja koalicijske vlade do konca mandata ter tudi verjetnost vnovičnega uspeha koalicijskih strank na novih volitvah (Bernhard, 2008: 518). Učinki eksogenih dejavnikov, zlasti v povezavi z endogenimi dejavniki, lahko nepričakovano hitro in dramatično vplivajo na razpoloženje volivcev, povzročijo nenadno spreminjanje podpore strankam ali celo omogočijo nastanek novih »strank presenečenja«, ki lahko sodelujejo pri oblikovanju novih koalicij.

Dinamični pristop, ki omogoča proučevanje povezav med posameznimi koalicijskimi dejanji in procesi, zahteva identifikacijo odvisnih spremenljivk in opredeljene neodvisne spremenljivke (Warwick, 1994: 637; Bernhard, 2008: 517). V našem primeru lahko ugotavljamo vpliv prej omenjenih endogenih in eksogenih dejavnikov na stabilnost več zaporednih koalicijskih vlad v Sloveniji v obdobju 2008–2013. Na podlagi obsežne literature o trajanju koalicijskih vlad (Mueller in Stroem, 2006: 127) opredeljujemo stabilnost kot trajno in neprekinjeno sodelovanje več strank v povezanih koalicijah na osnovi posebne pogodbe oz. programa z opredeljenimi cilji in pravili sprejemljivega obnašanja partnerskih strank ter načinom vodenja, ki je lahko centraliziran ali kolektiven. V tem smislu je stabilnost v smislu trajanja koalicijske vlade do konca mandata opredeljena kot odvisna spremenljivka. Trajanje vlade se v okviru mandata lahko skrajša zaradi (a) predhodnih volitev, ki jih doseže vlada z odstopom ali s strateškim predlogom zaupnice, (b) predhodnih volitev zaradi konflikta znotraj koalicije in posledičnega razpada vlade in (c) enostavne zamenjave vlade s konstruktivno nezaupnico.

Med neodvisnimi spremenljivkami so: (a) volilni prag in število strank, ki na vsakih volitvah prestopajo volilni prag, (b) konsolidiranost strank, ki se

¹ *Spremenljivost volilne podpore (volatility) je merilo sprememb v podpori posameznim strankam, definirano kot spreminjanje volilnih deležev strank na več zaporednih volitvah. To spreminjanje je v primerjavi z Zahodno Evropo izrazito večje v državah Vzhodne in Srednje Evrope in še večje v državah na območju bivše Sovjetske zveze (Bielasiak, 2005: 339).*

kaže v stabilnosti njihovih položajev in jasni identiteti, prav tako tudi v stabilnosti volilne podpore, (c) koalicijska sposobnost strank, to je sposobnost strank oblikovati dobro povezane večinske koalicije (t. i. »minimal connected winning coalitions«) in sodelovati v njih zaradi uresničevanja skupnih ciljev določenih v koalicijski pogodbi – ta sposobnost vključuje oblikovanje konsistentnih politik in sprejemanje odločitev glede na spremenjene okoliščine in izzive gospodarske krize, menjanje prioritet itd., (č) sposobnost voditi (menežerirati) koalicijo – usklajevati stališča in razreševati notranje konflikte, vključno z reorientacijo na nove cilje, in (d) učinki gospodarske krize, ki se kažejo v zmanjševanju BDP-ja, povečevanju nezaposlenosti in naraščanju revščine (v državah članicah EU, ki niso sprejele evra, v padanju menjalnega tečaja nacionalne valute), ki prizadevajo socialni položaj večjega deleža prebivalstva. Poleg objektivnih učinkov krize je v zadnjem času pomemben tudi (e) vpliv nadnacionalnih organizacij – Mednarodnega denarnega sklada, Evropske centralne banke in Evropske komisije, ki zahtevajo od manj uspešnih držav članic prevzem zelo strogih meril za finančno konsolidacijo.

Osnovna hipoteza našega raziskovanja na primeru Slovenije je, da število strank, ki prestopajo volilni prag, in njihova nezadostna konsolidiranost pomembno vplivata na stabilnost koalicijskih vlad. Druga hipoteza je, da izkušnje rednih volitev v Sloveniji v preteklosti ne zmanjšujejo možnosti predčasnih oz. strateških volitev ali enostavnih zamenjav vlad s konstruktivno nezaupnico. Število prejšnjih izstopov strank iz koalicijskih vlad povečuje možnost prihodnjih izstopov, razpadov in zamenjav vlad ali predčasnih volitev – izkušnje konfliktov znotraj slovenskih vlad opogumljajo politične voditelje, da izstopajo iz koalicij in rušijo vlade, zlasti ob predpostavki, da so jim volilne napovedi ugodne (Bernhard, 2008: 527). Tretja hipoteza je, da lahko pride do razpadov oz. menjav vlad tudi v relativno urejenih gospodarskih razmerah, v kolikor se pojavijo večje razlike in konflikti med koalicijskimi partnerji oziroma je koalicijska vlada slabo vodena (menežerirana). Vendar so te možnosti bistveno večje v primeru poslabšanja zunanjih gospodarskih in političnih okoliščin in njihovih vplivov ter kritičnih dogodkov; v tem primeru lahko prihaja tudi do kumulativnih učinkov več dejavnikov. Dodatno bi lahko vključili hipotezo, da levosredinska koalicijska vlada zaradi disperziranega načina vodenja povečuje možnost izstopov, razpada vlade in novih strateških volitev, medtem ko desnosredinska centralistično vodena vlada zmanjšuje možnost izstopov in predčasnega konca vlade.

Dinamični pristop pri raziskovanju koalicijskega obnašanja oz. koalicijskih procesov je posebej primeren v novih demokratičnih državah, kjer se po demokratični konsolidaciji politične stranke še vedno niso povsem utrdile; to se kaže v velikem spreminjanju volilne podpore, prav tako se ni povečal njihov celotni »koalicijski potencial« oz. njihova sposobnost oblikovati

koalicije ter konstruktivno sodelovati v njih zaradi doseganja skupnih ciljev. V teh državah se pojavlja tudi več pomembnih zunanjih dejavnikov, ki vplivajo na sestavljanje, trajanje in končanje vlad, kot so gospodarske oz. finančne krize, krčenje gospodarstev itd., kar vpliva na nacionalne ekonomije in vpliv nadnacionalnih institucij na ključne gospodarsko-finančne odločitve itd. Pogosto so pripeljali do nepredvidljivih posledic in zmanjšanja stabilnosti celotnih politično-gospodarskih sistemov in posledično koalicijskih vlad ter postavili pod vprašaj sposobnost upravljanja posameznih držav. Ena takih držav je Slovenija, kjer je v obdobju med letoma 2008 in 2013 prišlo do sestavljanja več različnih koalicij levo- ali desnosredinskih strank.

Procesi oblikovanja koalicij in koalicijskih vlad in njivo trajanje v Sloveniji 2008–2013

Oblikovanje in vodenje koalicij je tudi v Sloveniji kot novi državi brez posebne demokratične in parlamentarne tradicije, z nizkim volilnim pragom (ta od leta 2000 znaša 4%) ter s povsem novimi strankami od vsega začetka predstavljalo precejšnjo težavo. Prva Demosova koalicija se je konec 1991 sama razpustila, potem pa je v tranzicijski skupščini s konstruktivno nezaupnico spomladi 1992 prišlo do zamenjave premierja in vzpostavitve kratkotrajne »male koalicije«. Po prvih volitvah v Državni zbor so se pod vodstvom Drnovškove LDS vse do leta 2004 oblikovale razne »mešane« koalicije, ki so vsebovale tudi stranko iz nasprotnega političnega tabora, vendar te koalicije niso bile dovolj stabilne, posamezne članice so izstopale iz vlad v letu pred volitvami (SDP leta 1996 in SLS leta 2000 iz vlade dr. J. Drnovška ter leta 2004 iz vlade mag. A. Ropa). Prva desnosredinska koalicija pod vodstvom SDS se je oblikovala po volitvah jeseni 2004 in je trajala do konca mandata. Naslednja levosredinska koalicija se je oblikovala po volitvah 2008, ki so prinesle zmago Socialnim demokratom.²

Levosredinska koalicija, oblikovana iz Socialnih demokratov, levo-liberalnih strank LDS in Zares ter upokojske DeSUS, je bila kljub predpostavki o njihovi idejni bližini in sposobnosti sodelovanja predvsem »proti-koalicija« Janševi SDS. Stranke, ki so 6. novembra 2008 sklenile koalicijsko pogodbo in sestavile vlado, niso razpolagale z ustreznim koalicijskim potencialom, čeprav so že sodelovale v prejšnjih koalicijah. Imele so precej različne poglede na oblikovanje konkretnih politik in reševanje najbolj nujnih gospodarskih vprašanj ter razvojnih prioritet (vlaganja v TEŠ 6 itd.).

² Stranka SD je na teh volitvah bistveno popravila svoj rezultat s prejšnjih volitev (2004) in dobila kar 30,4% glasov, medtem ko ji je tesno sledila SDS z 29,2% glasov. Na tretjem mestu je bila nova stranka Zares (nastala po razcepu v LDS) z 9,3% glasov. Sledile so DeSUS s 7,4%, SNS s 5,4% ter SLS in LDS s po 5,2% glasov (glej Tabelo 1).

Namesto usmerjanja k dolgoročnim ciljem, zapisanim v koalicijski pogodbi, se je vodenje omejevalo na pragmatična odzivanja na posamezne probleme in zgolj zagotavljanje večinske podpore posameznim zakonodajnim predlogom. V svojem mandatu je koalicijska vlada sicer dosegla nekaj uspehov (podpis Sporazuma o arbitraži s Hrvaško, sprejetje zakona o »izbrisanih« ter Raziskovalne in inovacijske strategije Slovenije), vendar so notranji spori, neodločnost vodenja koalicije in obremenjenost z aferami³ pomembno vplivali na njeno učinkovitost in zmanjševali njeno podporo v javnosti. Koalicijska vlada je izgubila vrsto referendumov, med njimi o malem delu (11. aprila 2011), s katerim je skušala urediti trg dela, in o pokojninski reformi (5. junija 2011), kar je bila največja javna nezaupnica koalicijski vladi. K temu je močno pripomogla opozicija, ki je za nasprotovanje vladi uporabljala vsa sredstva in spodbujala uporabo instrumentov neposredne demokracije o zadevah, pri katerih je bila preglasovana v Državnem zboru.

Vendar so bolj kot ti notranji dejavniki na učinkovitost in trajanje te koalicijske vlade vplivale zunanje okoliščine in kritični dogodki. Levosredinska koalicijska vlada je začela svoj mandat v času stopnjujoče se gospodarske krize, ki je prizadela tako nove, kot tudi starejše evropske demokratične države in povzročila številne menjave vlad.⁴ Slovenijo je kriza prizadela veliko bolj kot druge države članice EU, saj se država ni umaknila iz gospodarstva in je ohranila lastninske deleže v podjetjih in bankah (to se je opravičevalo z nacionalnim interesom). Banke pa so po političnih kriterijih delile kredite, ki jih podjetja niso mogla vračati. Med mandatom te koalicijske vlade se je gospodarsko stanje Slovenije začelo naglo slabšati, kar se je izražalo v padanju BDP-ja,⁵ vendar vlada ni našla pravih odgovorov. Zaradi vedno ostrejših varčevalnih ukrepov, ki so silili ljudi v odrekavanje, so se slabšale tudi javnomnensjske ocene lastnega blagostanja,⁶ kar je dodatno zmanjševalo

³ Med aferami so bile na prvem mestu afere, povezane z nakupom finskih oklepnikov (*Patria*), najemom prostorov za Nacionalni preiskovalni urad, graditvijo športnega parka Stožice, imenovanjem direktorja Urada za verske skupnosti itd.

⁴ Zaradi gospodarskih težav in splošnega nezadovoljstva z varčevalnimi ukrepi je leta 2011 prišlo do predčasnih volitev na Portugalskem (socialistično vlado J. Soaresa je zamenjala desnoredinska vlada P. Coelho). V novembru 2011 sta bili skoraj istega dne vzpostavljeni tehnični vladi v Grčiji in Italiji (pod vodstvom M. Montija). Do zamenjave vlade je prišlo po volitvah na začetku 2012 v Španiji (socialistično vlado je zamenjala desnoredinska vlada M. Rajoya). Po novih volitvah v Italiji v februarju 2013 se je oblikovala levo-desna vlada Demokratov, Državljanске liste in Ljudstva svobode, ki jo vodi E. Letta. Na Češkem se je po odstopu premierja P. Nečasa v juniju 2013 vzpostavila začasna vlada pod vodstvom ekonomista J. Rusnoka, 28. 8. pa je bil po glasovanju v spodnjem domu razpuščen spodnji dom parlamenta; v Bolgariji je po množičnih protestih na začetku leta padla vlada B. Borisova in so bile v maju 2013 predčasne volitve, nova vlada se je zaradi poglobljanja krize znašla pred novimi protesti.

⁵ Slovenski BDP je leta 2008 padel za 8,0%, leta 2009 za dodatni 1,4% in leta 2011 še za 0,2%. BDP se je leta 2012 zmanjšal za 2,5%, v prvi polovici leta 2013 pa še za 3,2%, s čimer se je Slovenija uvrstila v skupino držav, kot so Ciper, Grčija in Španija.

⁶ Na vprašanje, ali se anketiranci ali njihove družine v sedanji gospodarski situaciji omejujejo, jih je

zaupanje v vlado.⁷ V teh razmerah koalicija levosredinskih strank ni izkoristila možnosti, da bi se reorganizirala in spremenila sestavo vlade (Zajc, Kropivnik, Kustec, 2012: 108). Podpora koalicijski vladi je tudi med samimi partnerskimi strankami padla pod kritično mejo. Posamezne stranke niso več videle smisla, da bi sodelovale v koalicijski vladi, oz. so predpostavljale, da bi jim nadaljnje vztrajanje v njej zmanjševalo podporo med volivci. Koalicijska vlada je začela razpadati podobno kakor vlade v drugih državah v velikih gospodarskih težavah (Bernhard, 2008: 127). Potem ko je v maju 2011 iz koalicije izstopil DeSUS (dejansko že decembra 2010, ko ni podprl proračuna) in v juniju Zares, je koalicija med SD in LDS štela samo še 35 poslancev. Premier je nato vložil zaupnico v Državnem zboru, ki jo je vezal na imenovanje petih ministrov, a jo je 20. septembra izgubil (za zaupnico je glasovalo 36 poslancev, proti 56). Prvič v zgodovini Slovenije so bile razpisane predčasne volitve in je bil razpuščen Državni zbor.

Na prvih predčasnih volitvah 4. decembra 2011 (udeležilo se jih je 65,6% volivcev) se je potrdilo, da je zaupanje v dotedanje »etablirane« stranke (tako koalicijske kot opozicijske) močno omajano, saj so volivci kar 38% glasov dali »strankam presenečenja«, povsem novim na političnem prizorišču: Pozitivni Sloveniji Z. Jankovića (PSZJ), Državljanski listi G. Viranta (DLGV) in stranki Trajnostni razvoj Slovenije (TRS). Prvi dve sta prestopili volilni prag in postali močan dejavnik koalicijskega povezovanja, izpadli pa sta levo-liberalni LDS in Zares ter SNS (glej Tabelo 1).⁸

leta 2012 48% odgovorilo, da so bolj varčni, 27% jih mora skrbno gospodariti, 5,9% pa se jih je omejevalo pri nakupu hrane ali jih je živelo v pomanjkanju in revščini. Le 21% anketiranih je odgovorilo, da se ne omejujejo. CJMMK: Politbarometer 1/2012.

⁷ *Medtem ko je koalicijsko vlado B. Pahorja 1. 12. 2010 še podpiralo 28% anketiranih (nasprotovalo ji je 66%), jo je 1. 5. 2011 podpiralo samo še 18% anketiranih (75% ji je nasprotovalo). CJMMK: Politbarometer 6/2013 (str. 6).*

⁸ *Na teh volitvah so se pokazale velike spremembe v deležih glasov – največ, to je 28,5% glasov, je dobila povsem nova PSZJ, medtem ko je opozicijska SDS z 26,1% glasov prišla šele na drugo mesto. Na tretjem mestu je bila SD, ki je leta 2008 dobila 30,4% glasov, a je izgubila velik del podpore in dobila le 10,5% glasov. Na četrtem mestu je bila nova DLGV z 8,4% glasov in na petem SLS s 6,8% glasov. Volilni prag sta prestopili še stranki DeSUS s 6,9% in (znova) NSi z 4,9% glasov.*

Tabela 1: REZULTATI VOLITEV V DRŽAVNI ZBOR LETA 2008 IN PREDČASNIH VOLITEV LETA 2011 (VOLILNI DELEŽI STRANK) TER ŠTEVILO SEDEŽEV STRANK

	Volilni deleži strank 2008	Volilni deleži strank 2011	Št. sedežev
SDS - Slovenska demokratska stranka	29,2	26,1	26
PSZJ Pozitivna Slovenija Z. Jankovića	-	28,5	28
SD - Socialni demokrati	30,4	10,5	10
DLGV - Državljska lista G. Viranta	-	8,4	8
Desus - Demokrat. stranka upokojencev	7,4	6,9	6
SLS - Slovenska ljudska stranka	5,2	6,8	6
NSi - Nova Slovenija	3,4	4,9	4
SNS - Slovenska nacionalna stranka	5,4	1,8	-
LDS - Liberalna demokracija Slovenije	5,2	1,4	-
TRS - Trajnostni razvoj Slovenije	-	1,2	-
SMS - ZL Stranka mladih - Zeleni Evrope	-	0,8	-
Zares	9,3	0,7	-
Ostali skupaj	4,5	1,9	-
Poslanca narodnosti		2	
Skupaj	100,0	100,0	90

V nasprotju s pričakovanji, da bo po predčasnih volitvah prišlo hitro do oblikovanja nove koalicije in vlade, so se pogajanja strank močno zapletla. Formalni zmagovalec volitev in novinec v politiki Z. Janković, ki je nameraval sestaviti levosredinsko koalicijo, ni uspel prepričati potencialnih partnerjev; oblikovanje nove koalicije je nato prevzel politično izkušenejši voditelj SDS J. Janša. Večinsko desnosredinsko koalicijo je uspel oblikovati iz petih programsko podobnih desnosredinskih (SDS, NSi, SLS) strank, (neo)liberalne DLGV in upokojenske DeSUS, medtem ko sta levosredinski (SD in PS) ostali v opoziciji. Pomemben dejavnik oblikovanja te koalicije, ki je bila predvsem »protikoalicija« levici, zlasti novi PSZJ, je bila DLGV, ki je najprej hotela vstopiti v levosredinsko koalicijo in nato z izgovorom, da je njen program nekompatibilen s programi drugih strank, zamenjala stran. Nova koalicijska pogodba o sodelovanju v Vladi RS za mandat 2012–2015, podpisana 25. januarja 2012, je zmanjšala število ministrstev na 12 in določila način njihove delitve med članice koalicije glede na njihovo relativno moč (najmanjša NSi ni dobila ministrstva). Opredelila je tudi način sodelovanja članic pri uresničenju skupnega protikriznega programa, ki je predvideval obsežne gospodarske in družbene reforme. J. Janša je bil (potem ko je predsednik republike dr. D. Türk zavrnil, da bi ga predlagal zaradi sumov o njegovi vpletenosti v afero Patria) izvoljen kot mandatar na predlog skupine poslancev 28. januarja, ministrsko ekipo pa je Državni zbor imenoval 10. februarja 2012 (Zajc, Kropivnik, Kustec, 2012: 110).

Kljub predpostavki o kompatibilnosti desnosedinskih strank, ki so sestavljale koalicijo skupaj s stranko DeSUS, se je kmalu pokazalo, da partnerske stranke nimajo zadostnega koalicijskega potenciala. Imele so precej različne poglede in interese, med njimi so se kazala nasprotja glede vrste vprašanj (selitev tožilstva pod notranji resor, zapis fiskalnega pravila v ustavo, družinski zakonik, izgubljeni podpisi volivcev pod zahtevo za razpis referendumu o slabi banki itd.). Konflikti med koalicijskimi partnericami so se pojavljali tudi zaradi kršenja koalicijske pogodbe in odpiranja ideoloških vprašanj. Med notranjimi dejavniki, ki so napovedovali težave preživetja koalicije, je bilo tudi slabo usklajevanje med strankami in način vodenja, ki je po mnenju partnerskih strank pomenil podrejanje najmočnejši stranki.

Poleg notranjih dejavnikov so na delovanje te desnosedinske koalicijske vlade v še večji meri kot na prejšnjo levosredinsko vplivali zunanji dejavniki in kritični dogodki, med njimi nadaljnje slabšanje gospodarskih kazalcev v Sloveniji in posledično padanje ocen mednarodnih bonitetnih hiš, pod pritiskom katerih se je vlada lotila varčevalnih ukrepov. Koalicijska vlada je dosegla nekaj ciljev v politiki zategovanja pasu v javnem sektorju, pri pokojninah in v socialni politiki. Po pogajanjih s sindikati je bila 4. decembra 2012 brez glasu proti sprejeta pokojninska reforma (to zaradi nasprotovanja opozicije ni uspelo prejšnji levosredinski vladi), s čimer je Slovenija dala tujini prvi pozitivni signal. Uspešno je tudi uskladila predlog reforme trga dela s sindikati, ki so oba predloga prejšnje vlade ustavili z referendumom (zakonski paket je bil brez nasprotovanja sprejet 5. marca). Potrjen je bil tudi proračun za leti 2013 in 2014 in sprejeta sta bila dva (za opozicijo sporna) zakona o slabi banki in državnem holdingu. Številni ukrepi in paketi zakonov pa so bili pripravljani in sprejeti v naglici, brez ustreznih strokovnih podlag in sodelovanja javnosti, čeprav je bila ta zaveza zapisana v pogodbi, številne določbe v njih pa so bile celo v nasprotju z ustavo (zakon o uravnoteženju javnih financ – ZUJF je posegel v kar 39 zakonov). Njihovo sprejemanje po nujnem in skrajšanem postopku brez parlamentarne razprave je dajalo vtis, da se vlada »ne igra več«, kar je povzročalo veliko nezadovoljstvo in povzročilo velik padec podpore v javnosti.⁹ Na koncu je privedlo do javnih demonstracij proti koalicijski vladi in politični eliti nasploh.

Pomemben kritičen dogodek za desnosedinsko koalicijo je pomenilo poročilo Komisije za preprečevanje korupcije (KPK) 9. januarja 2013 z obremenjujočimi ugotovitvami za premierja in hkrati tudi za voditelja opozicijske PS. Podpora koalicijski vladi je tokrat padla pod kritično mejo tudi med koalicijskimi partnericami – 23. januarja 2013 je izstopila iz koalicije DL, za

⁹ 1. 6. 2012 je koalicijsko vlado J. Janše podpiralo 26% anketiranih (nasprotovalo ji je 62%). C/JMMK: Politbarometer 6/2013 (str. 6). V januarju 2013 je raziskava Fakultete za uporabne družbene študije (FUDŠ) ugotovila, da aktualno vlado J. Janše podpira le 14,4% anketiranih (ni je podpiralo kar 82% anketirancev).

njo 5. februarja DeSUS, 25. februarja pa še SLS. Vlada, ki je na koncu imela samo še 30 poslancev, je tako kot prejšnja vlada postala manjšinska. Vendar predsednik vlade ni pristal na svoj odstop ali zamenjavo s kom drugim iz koalicijskih strank, niti ni hotel – tako kot predhodnik – vložiti zaupnice.

Iz koalicijske in parlamentarne krize se je ponujalo več rešitev, med njimi oblikovanje tehnične vlade, ki bi jo podpiral vsaj del opozicije (podobne prejšnji vladi premierja M. Montija v Italiji). Druga rešitev so bile nove predčasne volitve, ki naj bi prečistile politiko, a bi Slovenija zaradi njih znova izgubila več mesecev časa. Novim volitvam se je hotela izogniti tudi večina strank, saj bi bile dokaj nepredvidljive – ob vprašljivi udeležbi bi posamezne stranke lahko doživele presenečenje in morda ne bi znova prestopile volilnega praga. V nastalem položaju se je oblikovalo politično zavezništvo programsko in interesno precej heterogenih strank (PS, SD, SLS, DL in DeSUS), ki so se strinjale, da je potrebna sprememba vlade z racionalnejšo rešitvijo – konstruktivno nezaupnico. Ta je bila v Državnem zboru izglasovana 27. februarja 2013 s 55 glasovi podpore.

A. Bratušek iz PS, ki je bila izvoljena kot nova mandatarka, je začela pogovore o sestavi nove koalicijske vlade ob predpostavki, da bo taktično zavezništvo preraslo v pravo koalicijsko partnerstvo. Takšno pričakovanje je bilo morda povezano tudi z zavezami iz koalicijske pogodbe, ki so jo DL, DeSUS, SD in PS parafirale v januarju 2012, ko je vlado poskušal sestaviti formalni zmagovalec volitev Z. Janković. Vendar je oblikovanje povsem nove koalicije med štirimi programsko in interesno precej različnimi strankami, med katerimi sta bili dve novinki, potekalo v močno spremenjenih razmerah, ko je tudi na vodilnih mestih strank je prišlo do sprememb – vodstvo SD je med tem prevzel dr. I. Lukšič, Z. Janković pa je svoj položaj v stranki PS zamrznil. V precejšnji meri so se poslabšale tudi gospodarske in socialne razmere (naraščanje brezposelnosti, slabšanje standarda prebivalstva in povečevanje revščine) in zelo povečal mednarodni pritisk na Slovenijo zaradi slabega položaja javnih financ. V procesu dogovarjanja med PS, SD, DL in DeSUS (SLS se ni vključevala) je prišlo do dogovora o razdelitvi ministrskih mest in spremembi zakona o vladi, vendar so stranke vztrajale na precej različnih stališčih glede proračunskega varčevanja in odprodaje državnega premoženja. Zaradi nasprotujočih si interesov in dodatnih pričakovanj koalicijska pogodba 8. marca ni bila parafirana, podpisali so jo šele v zadnjem hipu, 14. marca. Nova koalicijska vlada je bila imenovana v Državnem zboru 20. marca z 52 glasovi, proti je bilo 35 poslancev (za novo vlado sta glasovala tudi poslanca narodnih skupnosti in en samostojni poslanec). Njena sestava kaže, da prvotna zaveza po vključevanju strokovnjakov ni bila dovolj upoštevana, saj so dobili prednost strankarski ljudje, deloma tudi zato, ker politično nevezani strokovnjaki niso bili pripravljeni vstopiti v politiko s kratkim in negotovim mandatom.

Pogodba o levosredinski koaliciji, ki ima značilnosti »protikoalicije« desnosredinskima SDS in NSi, sicer vsebuje minimalne standarde koalicijskih pogodb o delitvi ministrstev (katerih število se je povečalo z vnovično vzpostavitev ministrstva za kulturo), vendar predvsem opredeljuje prioritete za enoletno obdobje, po katerem naj bi premierka prišla v Državni zbor po zaupnico, ki bo pokazala, ali bo ta koalicija obstala. Pogodba se razlikuje od vseh prejšnjih pogodb po tem, da izpostavlja konsolidacijo javnih financ in sanacijo bančnega sistema na podlagi zakona o slabi banki ter ima za cilj nujen zagon gospodarstva ob umirjanju političnih strasti. Posebna zaveza glede javnega sektorja prinaša znižanje plač, ki ga je s proračunom za 2013 sicer predvidela že prejšnja vlada.

Učinkovitost nove levosredinske vlade in možnosti njenega preživetja vsaj prvega leta so v veliki meri odvisne od notranjih dejavnikov – zlasti od sposobnosti sodelovanja precej različnih strank z zelo različnimi in nejasnimi identitetami (PS se ni vključila v nobeno evropsko strankarsko družino), izkušnjami in zelo različno močjo. Največja stranka PS, ki se sama skuša notranje konsolidirati, težko usklajuje različne interese partnerskih strank in je odvisna od njihove pripravljenosti sprejemati rešitve, ki so celo v nasprotju z njihovimi programskimi zavezami. Nekatere stranke (SD) so celo zainteresirane za nove predčasne volitve, vendar ne morejo prevzeti tveganja za destabilizacijo oblasti. Ne glede na to je tej koalicijski vladi uspelo, da je Državni zbor z enim glasom proti sprejel strožja pravila za referendumsko odločanje, kar je odpravilo možnost blokad v političnem odločanju, in zapisal zlato pravilo v ustavo – zavrnitev zapisa v ustavo bi pomenila slabo sporočilo finančnim trgov, in sicer, da nadaljevanje varčevalne politike pod levosredinsko vlado ni gotovo. Uspelo ji je, da je Državni zbor izglasoval rebalans proračuna za leto 2013 (z nižjimi prihodki in višjimi odhodki). Začela se je tudi privatizacija prvih 15 podjetij v državni lasti.

Na učinkovitost te koalicijske vlade in njeno trajanje pa veliko bolj kot na prejšnje koalicijske vlade vplivajo zunanji dejavniki in kritični dogodki. Spopada se s še bolj zaostrenimi gospodarskimi težavami kot prejšnja vlada, saj se stanje gospodarstva še poslabšuje, kar vpliva na socialni položaj velikih skupin slovenskega prebivalstva. Če nova koalicijska vlada na gospodarskem področju ne bo uspešna, bo morala zaprositi za mednarodno pomoč, čemur se je zazdaj izognila. Nova koalicijska vlada sicer kaže presenetljivo sposobnost prilagajanja realnim razmeram, saj je kljub napovedim obdržala kar nekaj glavnih projektov in instrumentov za reševanje gospodarske krize prejšnje vlade, kot sta projekt slabe banke ter (z nekaterimi dopolnitvami) projekt državnega holdinga. Sposobna je tudi usklajevati različne akcije za reševanje finančnih težav in bank z mednarodnimi finančnimi organizacijami (IMF) in institucijami EU.

Vendar ima nova koalicijska vlada nasproti sebi tudi več nepredvidljivih

igralcev, kot so jih imele prejšnje vlade. Ima precej močno opozicijo na čelu z SDS, ki zastruje politični boj in na dnevni red vrača ideološke teme. Opozicija sicer pričakuje, da bodo prihodnjo pomlad nove volitve, vendar se ji z rušenjem koalicijske vlade ne mudi, saj drugačne koalicije v tem mandatu ni mogoče oblikovati, poleg tega pa je bolje, da pragmatično prepušča najtežje odločitve in posege v standard prebivalstva sedanji koalicijski vladi. K temu jo vodi tudi premislek, da se bo naslednja koalicijska vlada verjetno morala spoprijeti s še ostrejšimi zahtevami nadnacionalnih institucij. Posebne težave se lahko nadaljujejo s sindikati, ki so z nasprotovanjem predlogom reform, ki jih je pripravila predprejšnja levosredinska (Pahorjeva) koalicijska vlada, pripomogli k rušenju te vlade. Precej nepredvidljiv igralec je navsezadnje vstajniško gibanje, ki je večinoma zavračalo pogovore, sklicujoč se tudi na kontaminiranost večjega dela poslancev obeh največjih strank, ki so ob poročilu KPK soglasno podprli svoja voditelja. Vstajniško gibanje sicer bolje formulira zahteve, med njimi po novi bolj soglasni gospodarski politiki ter po spremembi volilne zakonodaje, a se iz njega, kljub nakazanim premikom v tej smeri, (še) ni izoblikovala kakšna nova stranka z jasno alternativo obstoječim strankam, ki bi prinesla boljše ali vsaj manj slabe gospodarske rešitve. Politični prostor je videti še vedno odprt za vsakovrsten radikalizem, populizem ali politiko hitrih rešitev.

Uvajalno obdobje nove koalicije oz. koalicijske vlade se je izredno hitro izteklo. Zaupanje v vlado se je kljub nadaljnjemu slabšanju gospodarskih razmer začelo nekoliko popravljati,¹⁰ vendar bi novi drastični ukrepi varčevanja, ki bi prizadeli velike skupine prebivalstva ter povečali napredujočo revščino, povzročili nov padec zaupanja v vlado pod kritično mejo in ustvarili realno možnost oblikovanja nove koalicije. Sprejem novega proračuna za leto 2014, ki je še ostrejši od proračuna 2013 in predloga proračuna za leto 2015, dne 15. novembra 2013 v Državnem zboru, je bil za koalicijo izjemno pomemben preizkus, zlasti ker ga je premierka Alenka Bratušek vezala na zaupnico.

Sklep

Obdobje 2008–2013 je izjemno obdobje v razvoju slovenskega parlamentarizma in oblikovanja koalicijskih vlad, saj tako kot v vrsti drugih evropskih držav tudi v Sloveniji prihaja do velikih socialnih, gospodarskih in političnih sprememb, razpadov koalicijskih vlad in oblikovanja novih. Izredno intenzivna dinamika koalicijskega dogajanja zahteva, da posamezne koalicijske procese obravnavamo povezano, saj so ti dejansko prepleteni – način

¹⁰ V juniju 2013 je koalicijsko vlado A. Bratuškove podpiralo 40,0% anketirancev (ni je podpiralo 42% anketiranih). CJKMK: Polibarometer št. 6/2013.

oblikovanja ene koalicije oz. koalicijske vlade vpliva na njeno trajanje oz. razpad in lahko vodi do oblikovanja druge, po političnih predznakih nasprotna. V Sloveniji so se namreč v tem kratkem času oblikovale kar tri koalicije oz. koalicijske vlade. Skupno vsem tem koalicijam je, da se ne oblikujejo na podlagi predhodno dobro usklajenih interesov in prepoznavnih skupnih ciljev, ampak predvsem zaradi nasprotovanja neki nasprotni politični opciji ali stranki, kar je lahko le odraz stalnega kulturnega (ideološkega) boja na Slovenskem. Zato jih lahko imenujemo tudi »protikoalicije«.

V skladu s t.i. dinamičnim pristopom k proučevanju procesov oblikovanja in trajanja modernih strankarskih koalicij in koalicijskih vlad smo kot odvisno spremenljivko opredelili stabilnost koalicijske vlade ter prikazali vrsto notranjih oz. endogenih in zunanjih oz. eksogenih dejavnikov ter kritičnih dogodkov, ki vplivajo na sestavljanje in trajanje vlad, njihov razpad in konec. Na osnovi našega pregleda treh slovenskih koalicijskih vlad v obdobju 2008–2013 med notranjimi dejavniki, ki vplivajo na oblikovanje koalicij in trajanje vlad, na prvem mestu lahko izpostavimo posebnost nizkega volilnega praga (4%), ki omogoča vstop v Državni zbor večjemu številu strank in povzroča precejšnjo fragmentiranost Državnega zbora, kar posledično otežuje sestavljanje koalicij. Slovenske koalicijske vlade v primerjavi z večino koalicijskih vlad v drugih državah sestavlja večje število strank, ki težje usklajujejo različne interese. Večje so tudi možnosti izstopov strank in razpada vlad. Nestabilno in slabo delujočo vlado v našem primeru štiti konstruktivna nezaupnica.

Med notranjimi dejavniki je zelo pomembna tudi nezadostna konsolidiranost slovenskih strank. Ta se kaže v nestabilnosti njihovih položajev v političnem prostoru in pomanjkljivi ali nejasni identiteti, kar vodi do velikih sprememb volilnih deležev strank na zaporednih volitvah (to se kaže v razlikah med volilnimi deleži zadnjih rednih in prvih predčasnih volitev). Strankam, ki niso dovolj konsolidirane, primanjkuje koalicijskega potenciala, to je sposobnosti sestavljanja pragmatičnih koalicij in vztrajnega partnerskega sodelovanja pri doseganju skupnih ciljev. Koalicijske pogodbe med slovenskimi strankami, ki sicer naraščajo po obsegu, ostajajo bolj ali manj formalni dokumenti, ki določajo splošne usmeritve, manj pa so vsebinski in strateški dokumenti kot podlaga za doseganje skupnih ciljev. Znotraj vseh treh koalicij je opaziti velika nasprotja glede oblikovanja vrste politik, tako gospodarskih kot socialnih, raziskovalnih, okoljevarstvenih in drugih (npr. na področju visokega šolstva in znanosti). Pojavljali so se tudi odprti konflikti glede razvojnih prioritet in posameznih aktualnih vprašanj, kar je v javnosti ustvarjalo vtis o neodločnosti in nekompetentnosti koalicijskih vlad in jim zmanjševalo podporo v javnosti ter vplivalo na spremembe volilnih deležev. Posebne težave pa so imele oz. imajo te koalicije z vodenjem, ki se zelo razlikuje – od lahkotnosti decentraliziranega vodenja koalicije predsednika B.

Pahorja, bolj avtoritarnega vodenja J. Janše do začetnega birokratsko-racionalnega stila A. Bratovškove. Upravičeno lahko domnevamo, da so velike težave sodelovanja strank v koalicijskih vladah skupaj z neuspehi vodenja (menežeriranja) koalicijskih vlad pomembno vplivale na zaupanje volivcev in podporo strankam na volitvah. Ob tem ne gre spregledati, da so volivci kritično ocenjevali tudi obnašanje vsakokratnih opozicijskih strank, zlasti njihove poskuse blokad političnega odločanja.

Vendar so v zadnjem času na učinkovitost in trajanje koalicijskih vlad veliko bolj vplivali zunanji, zlasti gospodarski dejavniki, katerih pomen je bil pri nas dolgo podcenjen, čeprav so se pojavili že pred letom 2008. V tem času so se pojavili številni krizni dogodki, na katere vlade niso našle odgovorov. Prejšnje koalicijske vlade se niso ustrezno ali so se vsaj bistveno prepozno prilagodile gospodarski krizi oziroma so jo enostavno spregledovale, poskusi prvih reform trga dela ali pokojninske reforme pa so bili zavrženi na referendumskem glasovanju. Na podlagi podatkov raziskav javnega mnenja (Politbarometer, 2013) lahko ugotovimo, da so učinki gospodarske krize, kot sta naraščanje nezaposlenosti in slabšanje blagostanja (standarda) prebivalcev Slovenije ob povečevanju revščine, že leta 2011 prispevali k velikem padcu zaupanja v obstoječe (etablirane) stranke. Lahko govorimo o kumulativnem učinku notranjih in zunanjih dejavnikov, ki kaže na skoraj popoln razkroj stabilnosti političnih podpor skoraj vsem obstoječim strankam; to je pripeljalo do nastanka novih strank (na volitvah v decembru leta 2011 je za tri povsem nove stranke glasovalo kar 38,1% volivcev). Zaradi nepravočasnega sprejetja nujnih reform, ki jih je predlagala levosredinska (Pahorjeva) koalicijska vlada, in so jim desnosedinske stranke, ki so bile v opoziciji, nasprotovale, naslednja desnosedinska (Janševa) koalicijska vlada ni mogla preprečiti nadaljnjega drsenja v gospodarsko krizo. Neuspešnost druge koalicijske vlade v tem obdobju je bila povezana tudi s sumljivimi posli (čeprav nedokazanimi) nekaterih glavnih akterjev, kar je končno privedlo do izstopov partnerskih strank in njenega razpada ter oblikovanja nove koalicije levosredinskih in sredinskih strank. Nova koalicija (Bratuškove) ne pomeni nadaljevanja prakse ležerne in neučinkovite levosredinske koalicije, ki je nastala po volitvah leta 2008, prav tako ni podaljšek predhodne desnosedinske koalicije, ki je nastala po volitvah v decembru 2011, čeprav dejansko izvaja njen program vključno s spremembami ustave, slabo banko in z državnim holdingom. Na oblikovanje te koalicije in njen program ter delovanje imajo pomemben in odločilen vpliv mednarodni akterji, različne finančne organizacije (Mednarodni denarni sklad in Evropska centralna banka) ter institucije EU (Evropska komisija), ki z grožnjo neposredne intervencije (prihod »trojke«) dejansko narekujejo način reševanja gospodarske krize znotraj posameznih držav.

Na osnovi analize koalicijskih procesov v zadnjem obdobju smo lahko potrdili hipotezo, da nižji volilni prag in nezadostna konsolidiranost strank močno povečujeta težave oblikovanja in vodenja koalicijskih vlad ter s tem tudi tveganja glede stabilnosti slovenskih vlad. Potrdili smo tudi drugo hipotezo, da izkušnje rednih volitev v preteklosti (do leta 2008) niso zmanjšale možnosti izstopov strank in razpadov koalicijskih vlad ter strateških zamenjav vlad ali celo predčasnih volitev. Število prejšnjih izstopov iz vlade ali razpadov vlad je dejansko opogumljalo politične voditelje in napovedovalo veliko verjetnost prihodnjih izstopov in razpadov vlad po letu 2008. Potrdili smo tudi tretjo hipotezo, da lahko različni notranji dejavniki močno pripomorejo k razpadu koalicijskih vlad, še posebej če so nasprotja med koalicijskimi partnerji velika in je vodenje (menežeriranje) vlade neučinkovito. Vendar so možnosti razpada precej večje, če nastopijo zunanji (eksogeni) dejavniki v obliki gospodarske krize in dodatnih kritičnih dogodkov ter pritiskov nadnacionalnih dejavnikov (vsiljevanje proračunske discipline in grožnja sankcij). V kolikor pride do kumulativnih efektov notranjih in zunanjih dejavnikov, je obstoj koalicijske vlade v celoti ogrožen, razpad vladne koalicije pa le še vprašanje časa. Prav to je dejansko neverjetno povečalo možnosti »strankam presenečenja«. Nismo pa v celoti potrdili dodatne hipoteze, da levosredinska vlada povečuje možnost izstopov strank in razpadov vlade ter strateških volitev, saj je premier B. Pahor po vrsti izstopov uporabil zaupnico, ki ni bila izglasovana in je dejansko privedla do predčasnih volitev ter oblikovanja nove koalicijske vlade. Stranke, ki so izstopile iz desnosredinske koalicije, pa so nato uporabile konstruktivno nezaupnico in skupaj s strankama opozicije izvolile novo mandatarko, kar je privedlo do oblikovanja levosredinske koalicije.

Glede na veliko nestabilnost koalicijskih vlad v obdobju 2008–2013 bi bila kakršna koli napoved možne nove koalicijske vlade bolj tvegana od preteklih napovedi. Pri tem je treba upoštevati nizko zaupanje v politiko, saj so politične stranke po mnenju slovenskih državljanov tudi najbolj podkupljive institucije.¹¹

Slovenska parlamentarna demokracija je v primerjavi z drugimi v Srednji in Zahodni Evropi še mlada – dobri dve desetletji sta prekratek čas, da bi se razvili ustrezna državljanska zavest in odgovornost političnih strank za stabilnost izvršne oblasti, pa tudi občutljivost za napake pri sestavljanju stabilnih in učinkovitih strankarskih koalicij. Vendar si Slovenija ne more privoščiti političnega neznanja in improvizacije. Zavedati se je treba, da je manjša sposobnost oblikovanja in vodenja kompetentnih vladnih koalicij, ki so sposobne uresničevati dolgoročne skupne cilje, povezana tudi z

¹¹ Poročilo *Transparency International* za leto 2013 (*Rezultati raziskave Svetovni barometer korupcije 2013*).

izjemno velikimi gospodarskimi stroški. Zaradi povečanih političnih tveganj za izvedbo reform, ker so vlade zgubljale večino v Državnem zboru, so bonitetne hiše Sloveniji zniževale ocene. Pomembno je razumeti, da so dobro oblikovane in stabilne koalicije z dobrimi gospodarskimi programi, ki so sposobne prepričati volivce o potrebnosti reform, najboljše sredstvo za izhod iz krize, še zlasti ob pogoju, če so ključne točke teh programov usklajene z vsakokratno opozicijo. Zato bi k stabilizaciji koalicijskih vlad in vodenja države poleg zmanjšanja političnih razcepov in izboljšanja politične kulture lahko nedvomno precej prispevala sprememba volilnega sistema oz. povečanje volilnega praga, kar bi vplivalo tudi na hitrejšo reševanje političnih in gospodarskih vprašanj. Naše ugotovitve sicer predstavljajo samo začetek raziskovanja in je potrebnih še veliko naporov za bolj celovito spremljanje povezanosti koalicijskih procesov, pa tudi dinamike endogenih in eksogenih dejavnikov, ki vplivajo na oblikovanje stabilnih koalicijskih vlad.

LITERATURA

- Baron, David in John Ferejohn (1989): Bargaining in Legislatures. *American Political Science Review*.
- Bernard, William (2008): Cabinet Collapses and Currency Clashes. *Political Research Quarterly*. Vol 61, No. 3.
- Druckman, James (1996): Party Fractionalization and Cabinet Durability. *Party politics*, No. 2.
- Brezovšek, Marjan (1999): Splošna organizacijska in upravljalna načela parlamentarnega vodenja; v (D. Zajc in J. Pezelj, ur.): *Parlamentarno vodenje (zbornih referatov)*. Ljubljana: Državni zbor RS.
- Druckman, James (2008): Dynamic Approaches to Studying Parliamentary Coalitions (2008). *Political Research Quarterly*, No. 3.
- Fink Hafner, Danica (2006): Between Bipolarity and Broad Coalition Building. V: S. Jungerstram Mulders (ur.), *Post-communist EU Member States: Parties and Party Systems*. Burlington: Vermont: Ashgate.
- Goati, Vladimir (2008): *Političke Partije i Partijski sistemi*. Podgorica: Fakultet političkih nauka.
- Hacker, Jacob, Philip Rehm, Mark Schlesinger (2013): The Unsure American: Economic Experiences, Financial Worries and Policy Attitudes. *Political Research Quarterly*. Vol. 11, No. 1.
- Igličar, Albin (2004): *Zakonodajni proces*. Ljubljana: Pravna fakulteta.
- Laver, Michael in Kenneth Shepsle (1996): *Making and Breaking Governments: Cabinets and Legislatures in Parliamentary Democracies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Laver, Michael (1998): Models of Government Formation. *Annual Review of Political Science*, No. 1.
- Müller, Wolfgang in Kaare Ström (2006): *Coalition Governments in Western Europe*. New York, Oxford University Press.

- Ström, Kaare (1998): Coalition Governance in Parliamentary democracies. Paper presented at the international conference »Opportunities of Parliamentary Leadership«, Ljubljana, July, 2006.
- Ogriz, Albin (1926): *Politične stranke*. Ljubljana: samozaložba.
- Riker, William (1962): *The Theory of Political Coalitions*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Ström, Kaare in Wolfgang Müller (1999): Koalicijsko vladanje v parlamentarnih demokracijah, v: *Parlamentarno vodenje*. Zbornik (ur. D. Zajc) Ljubljana, Državni zbor.
- Warwick, Paul (1994): *Government Survival in Parliamentary Democracies*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Warwick, Paul in James Druckman (2006): The Paradoxes of Portfolio Allocation. *European Journal of Political Research*, No. 45.
- Zajc, Drago (1999): Institucionalizacija slovenskega Državnega zbora: vodenje in distribucija moči; v: (D. Zajc in J. Pezelj, ur.): *Parlamentarno vodenje (zbornih referatov)*. Ljubljana: Državni zbor RS.
- Zajc, Drago (2009): *Oblikovanje koalicij v Srednji Evropi*. Ljubljana: FDV.
- Zajc, Drago (2009): *Sodobni parlament in proces zakonodajnega odločanja*. Ljubljana: FDV.
- Zajc Drago, Samo Kropivnik in Simona Kustec Lipicer (2012): *Od volilnih programov do koalicijskih pogodb*. Ljubljana: FDV.